

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

PREȚULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a:

Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PREȚULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu

cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;

si mai sus 5 fl. v. a.

Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Èr banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFI'A DIECESANA in ARAD.

INVITARE DE PRENUMERATIUNE.

LA

„BISERIC'A si SCOL'A.“

Fóia bisericésca scolastica, literara si economica.



Cu inceputulu a n u l u i 1890 deschidemu abonamentu nou la „Biserica si Scol'a.“

Rugàmú pre toti domnii abonenti de pana acuma, cari dorescu a avé fóia nóstra si pe viitoriu, se binevoiesca a tramite la „Tipografi'a diecesana“ pretiulu de prenumeratiune care e:

PENTRU AUSTRO-UNGARI'A:

PE UNU ANU 5 fl. — cr.

„ 1/2 „ 2 fl. 50 cr.

PENTRU ROMANI'A SI STRAINETATE:

PE UNU ANU 14 franci.

„ 1/2 „ 7 fr.

Sprijinulu moralu si materialu, de care pana acuma s'a bucuratu fóia nóstra, ne indreptatiesce a sperá, cà si in viitoriu vom fi imbratisiati de aseminea simpathii caldurose precum si de buna-vointi'a nestramutata a On. Publicu cetitoriu.

Redactiunea.

Dupa douadeci si cinci de ani.

Arad, 12/24. Decemvre 1889.

Se implinescu astadi ani douedeci si cinci, de când ide'a cea mare: Unitatea bisericésca-nationala a romaniloru dreptu credinciosi din acésta tiara trupu s'au facutu prin restaurarea vechei nóstre metropolii.

Ne uitàm noi cei de astazi peste istori'a neamului romanescu din aceste pàrti, din timpulu celoru douadeci de ani trecuti, si aflàm si vedem si

in acestu scurtu timpu, cà ómenii se schimba dar ideile si faptele remân.

Chemati au fost de Domnulu la cele eterne fericirii trei ierarchi ai bisericeii romane, cari odinóra compuneau episcopatul metropoliei restaurate. Chemati au fost multi dintre impreuna lucratorii preoti si mireni, cari au luptatu barbatesce la restaurarea vechei metropolii.

Dar multiamita lui Ddieu unitatea bisericésca-nationala, metropoli'a nóstra restaurata lucréza cu zelu si tãrie, pentru cà seminti'a semanata de batràni in acestu agru sfântu alu Domnului au aflat pamentu bunu in generatiunea ce-ia urmat.

Spiritu fericitului Siagun'a, spiritulu unitatii prin bisericu incepe tot cu mai multa tarie a ne stringe pe toti sub sceptrulu metropoliei. Intimpinàm greutãti si necazuri in punerea in practica a vietii nóstre prin unitatea bisericésca, dar inaintàm cu sporu si cu succesu in desvoltarea culturala a poporului. Cele trei centre ale Metropoliei: Sibiulu, Aradulu si Caransebesiulu, tóte trei de o potriua si-au facutu si continua a-si face detorinti'a pe acestu terenu. Èr partile cari constituiescu aceste centre le urméza cu tóta puterea.

Astadi avem in bisericu conditiunile de viétia si desvoltare. Am trecut preste greutãtile unui greu inceputu si Ddieu a voit, ca astazi se se simta mai putienu divergintiele, ce ne-a impededatu atât de multu pentru o lucrare unitaria.

Diu'a celoru douadeci si cinci de ani impliniti ne gasesce astazi mai multu decât ori când pe fiecare la postulu nostru.

Serbàm acést'a di, cinstim amintirea fericitiloru prelati din timpulu dintâi alu metropoliei, cinstimu

amintirea fruntasiloru romani, cari au lucratu alaturu cu dinsi la realisarea acestui opu mare.

Voim cei de astadi se urmam cu tot adinsulu pe acesti venerabili batrani pre terenulu fapteloru, lucrand cu staruintia pentru desvoltarea mai repede si mai sigura a poporului romanescu din aceste parti.

In acelasiu timpu inse mai pre susu de tote multiamim Maiestatii Sale Pré gloriosulni nostru Imperatu si Rege apostolicu Franciscu Iosif Antaiulu I., pentru grati'a aretata poporului romanu, prin decretarea restaurarii vechei nostre metropolii.

O fundatiune bisericésca in Nadlacu.

Ne bucuram, cand se face binele la noi, fia el in cea mai mica mesura, pentru ca convingere avem, ca din micu s'au facutu tote lucrurile mari.

Confratele nostru, fericitulu intru aducere aminte Tom'a Nagy din Nadlacu, Ddiu se-lu odichnesca in locasiurile dreptiloru, a testatu din caseigulu maniloru sale unu patrariu de pamentu, din alu carui venitu dupa timpu se se acopere birulu preotiloru nostri din numit'a comuna.

Ne-am bucuratu, si ne bucuram, ca Ddiu i-a dat numitului nostru confrate acestu gandu bunu, si ca densulu a intielesu atat de bine spiritulu dominantu astadi in biserică : de a intari puterea de vietia a bisericeii.

Ne bucuram, ca chiar in Nadlacu s'a facutu acest'a fundatiune pentru ca Nadlaculu este o comuna bisericésca frumoasa, cladita pre unu teritoriu manosu ; si omenii nostri din numit'a comuna sunt consci de sene serguitori si cu buna rânduie, omeni cari aduna si adaoge la pamentulu stremosiescu.

In acelasiu timpu ne inchipuim, si ne intrebam, ca unde aru fi biseric'a nostra astadi, daca inainte cu 100 seau celu putienu cu 50 de ani am fi avut in tote comunele cate unu omu, ca fericitulu intru aducere aminte Tom'a Nagy ?

De buna seama biseric'a nostra ar fi mai puternica si multu mai inaintata.

Dar si astadi, si pana astadi este numai densulu singuru care a depusu o parte din averea s'a pre altariulu bisericeii ; — menindu-o de a ameliora dotatiunea preotimei.

Nu este si nu face nimicu acest'a, pentru ca densulu a facut inceputulu, si esemplulu bunu totdeun'a afla urmatori.

A venitu timpul, ca se ne ocupam cu tota seriozitatea de ameliorarea dotatiunei preotiesci ; ér acest'a ameliorare se va poté face numai sporindu pamentulu, menitu a servi de dotatiune preotiloru.

Fara o preotime culta si bine dotata bisericeii i-sunt manile legate.

Garanti'a cea mai puternica pentru a poté ameliora dotatiunea preotimei este sentiulu de pietate alu credinciosiloru, — carele, vorbim din cele ce am vediutu cu ochii, este puternicu, si se imputernicesce in sinulu poporului nostru.

Servim noi, preotii altariului Domnului, si lucrăm, si facem totu ceea ce putem pentru poporu. Nu se poté, ca intre astfelu de imprejurari poporulu se nu fia dispusu a-si face si densulu din a s'a detorinti'a intru ameliorarea dotatiunei nostre.

Vorb'a este numai un'a, si anume : la noi tote se potu face, daca intre preoti si poporu se va intari tot mai mult iubirea reciproca.

Avem in Metropolia multe sate serace, si avem si sate mai cu dare de mana ; dar nu avem, si nu ne putem nici inchipui se avem vre unu singuru sat in care se nu putem, si se nu se póta face cate ceva daca vom sci, se aflam chei'a, cu carea se deschidem inim'a si sentiulu de darnicia alu poporului.

Acést'a cheia este numai un'a : iubirea si increderea poporului, caseigata prin bunele servitii, pre cari i-le-am facut, si i-le facem.

Dar chiar aici este greutatea. In poporu potu se fia multi omeni, cari adapati de scaderile timpului, se fia streini de biserică, streini de preotime. Ce ne facem noi cu densii, pentru ca la fie-care pasu ne vorbescu de reu, si ne paraliséza in actiunile nostre ?

Nimicu.

Se ne vedem de lucru. Se facem binele pre tote caile si pre tote cararile ; si celoru ce ne intimpina cu vorbe rele, le respundem cu fapte bune, seversite de noi in interesulu bisericeii si in interesulu chiar si alu acelor'a, cari ne urescu. Prin maniera si cautura blanda se imblandiesce si selbatacimea leului. Prin fapte bune, prin maniera blanda si prin iubire de servitiele si oficiulu preotiescu nu se poté, ca se nu apropiam de noi si pre cei cari astadi ne sunt mai streini.

Dar omenii ne ceru se le facem multe.

Unulu scie, ca biseric'a are vr'o doi bani, si ori este capace de creditu, ori nu, elu ni-i cere se-i dam acei bani densului imprumutu. Fórte bine. Dar in acest'a privintia lege avem, si dupa legea nostra, cine are ipoteca capeta, ér cine n'are nu ; si cand lucrăm dupa lege nimenea nu poté avé nici celu mai micu motivu de a se superá pre noi. Altu credintiosu cere dela preotulu seu, ca se intrevina, se fia alesu de epitropu, seau de birau, seau de perceptoru. Fórte bine ; dar preotulu in alegeri are numai o singura rola : se mérga cu poporulu, si daca poporulu doresce, ca Ion, seau Nicolae se fia tutoru, seau birau, seau perceptoru, — se alege, daca nu, nu ; si nu este motivu de suparare.

Noi preotii de astadi nu mai putem asteptá. Noi trebuie se lucrám la ameliorarea dotatiunei nostre.

Cum ?

Prin fundatiuni de seam'a fundatiunii din Nadlacu. Prin o buna administrare a averii bisericesci si prin investirea lor in pamenturi, din cari dupa vreme se ni se face si noue, preotiloru, partea ce ni se va cuveni.

Póte cà va fi fost vre odata si timpuri, in cari banii bisericeii se fia facutu intre ómeni cërta si nentielegere. Staruim a crede, cà astadi s'a trecut preste acelu timpu, si banii bisericeii nu numai cà nu mai facu intre noi cërta si dusimania, ci tocm'a din contra ne apropiia, si ne face buni prietini si pre cei mai invrajbiti, daca ii administrãm cum se cuvine.

Acést'a este puterea moralisatória a fundatiuniloru bine administrate.

Unu esemplu, sperãm, cà ne va chiarificá mai bine asupra acestei imprejurári.

Despre fericitul Emanoil Gozdu, cá omu de valóre, se póte neaperatu presupune, cà va fi avutu si densulu multi dusimani pana cand a fost in viétia. Inactivandu-se inse fundatiunea s'a cea frumósa, éراسi nu se póte presupune, cà din fii, seau nepotii acestoru ómeni nu vor fi fost si de acei'a, cari se fi cerut si primit stipendie din acésta fundatiune; si astfeliu fundatiunea cá atare prin stipendiele ei a impacat pre toti acei parinti cu fericitul Emanoil Gozdu.

Dar mai este unu lucru, de care trebue se tieniem contu, si anume: timpurile sunt grele si poporulu seracu si seracitu. Fórte adevératu. Dar cine are trebuintia de fundatiuni, bogatii seau seracii?

De buna seama noi, cari suntem seraci, si cari nu putem se inaintãm nici scól'a, nici biseric'a fara fundatiuni. Punem toti câte unu denariu, cá se facem din elu sute si mii, si se ne putem ajutá din elu biseric'a si scól'a.

Vom gandí cu totii asupr'a acestei mari cestiuni, si nu se póte, cà se nu aflãm, chei'a si modulu, prin carele se le facem.

Bunavointia si lucru si pre acestu terenu. Si Ddieu cu noi.



Michaiu Suciú,

parochu in Buteni.

Vineri in 8 l. c. dim. la 6 óre parintele Mich. Suciú din Buteni dupa grele suferintie si dupa impartasirea cu s-tele taine — in etate de 76 ani — a reposatu in Domnulu. Acestu Venerabilu preotu a servitu altariului 53 ani cu credintia si abregatiune; din teneretie pana la adanci betranetie densulu a fostu obiectulu de stima si de iubire naintea tuturoru cari l'au cunoscutu; umorulu lui propriu, sinceritatea nefaciárita, iubirea catra toti — l'a facutu placutu la tóte societatile, cei betrani si cei teneri in aseminea chipu lu-iubiau si-lu stimau; chiamarea sa preotiesca a implinit'o cu scumpetate, a fostu grab-

nicu spre a face bine, elu insusi nu cerea nemica imprumutu dela altulu; a luat parte la tóte festivitatile bisericesci din comunele dimprejuru, la santirea de biserici, la inmormentarile preotiloru repósati, la masluri s. a. si pin tienut'a sa cuviósa si crestinésca insulá si in altii respectu catra religiune si evlavia, câte carti vechi din biserica tóte le repará cu man'a sa lipindu foile rupte si scriindu-le cu multa bagare de séma ca se póta fi cetite; impregiurulu bisericeii plantá arbori umbrosi si ii cultivá spre imfrumsetiarea casii Domnului; neavendu prunci a adoptatu o féta seraca si a maritat'o dupa preotu; pre poporeni i-i indemná spre fapte crestinesci, unulu dintre acesti'a cu numele Medrea Marcutiú la indemnulu repósatului si-a testatu averea sa o casa si $\frac{1}{4}$ pamentu — bisericeii; insusi repósatulu a lasatu cas'a sa de parochiala, si ca urmatorii ori biserica se nu aiba spese cu ea, anulu trecutu a ingraditu intravilannlu cu stobori trainici éra in anulu acest'a a acoperitu de nou tóte olatele vechi; cetitorii acestei foi si-voru aduce aminte cà totu in anulu acest'a cu ocasiunea adunarii generali a fondului preotiescu, repósatulu a depusu pe més'a adunarii 100 fl. in taleri ca donu pentru acestu fondu. — Si cine ar poté insirá tóte faptele, prin cari adormitul si-a imfrumsetiatu viéti'a sa pamentésca!

Dreptu recunoscintia pentru meritele densului, repósatulu dela inceputulu sinodalitatii bisericesci la tóte ocasiunile a fostu alesu de membru la sinodulu protopresviteralu si dela 1877 incóce — la adunarea pentru fondulu preotiescu diecesanu, si dela inceputu a fostu pusu de asesoru la scaunulu protopresviteralu. — Dupa serbarea jubileului de 50 ani ai preotiei sale, Prea Santi'a Sa dlu Episcopu in fati'a aloru 40 preoti adunati la fondulu preotiescu — in anulu trecutu l'a decoratu cu bréu rosiiu distinctiune carea repósatulu in modesti'a sa n'a cercatu, dar carea involuntariu i-a venitu.

Precum i-a fostu viéti'a de cuviósa astfeliu si mórtea i-a fostu blanda si inmormentarea cinstita. Semtiendu-se adeca cà are se jaca, mai nainte s'a spelatu pe totu corpulu si apoi s'a pusu pe patu; la napaditu apoi o tuse, carea niçi nu la lasatu pana odata cu viétia, medicii a constatatú, cà e m a r a s m u s s e n i l e, carea nu prea are leacu. A suferitu betranulu cu paciintia acésta cercare tramisa dela Ddieu, si in contra Provedintiei n'a rabstitú; pre fratii lui preoti i-a chiamatu se-i slujésca st'a taina a maslului si apoi s'a impartasitu si cu st'a cuminecatura; a dispusu apoi cu intieleptiune despre une altele ce nu au fostu atinse in testamentu si dupa o jacere de 3 septémani, la 8 l. c. dupa mediulu noptii la 3 óre a mai chiamatu pre fratele seu in Christosu par. Ioanu Gurbanu se cetésca asupra lui „slujb'a iertarii“ (la „iesirea sufletului“) si moribundulu din-ce in-ce devine mai liniscitu, si la 6 óre in faci'a protopresviterului seu carele i-tinea lumin'a, si a altoru casnici si incre-

diuti ai sei si-dete sufletulu in manele stepanului cerescu!

Numai decât se traseră clopotele, dându-se signalu cu clopotulu celu mare si stégulu de doliu de pe biseric'a noastră si cea catolica si de pe cas'a orasiului vestira că parintele Mihailu a adormitu.

Inmormentarea i s'a facutu dupa cuviintia; fu imbracatu in ornatele anume gatite de densulu ânca cu câtiva ani mai nainte, ânca si inscripti'a de pe crucea de pãtra erã gata numai anulu mortii trebuia întregitu cu două cifre. — La inmormentare s'a prezentatu poporulu cu 14 preoti si cu protodiaconulu secretariu-consistorialu si fiindu di de Dumineca, sub liturgia mortulu a fostu dusu in bisericã petrecutu de multimea poporului, de inteligenti, si de amicii reposatului din locu si din comunele vecine. Protopopului, carele a tînutu cuventarea funebrala, i-a fost greu a rostí pentru că a fostu miscatu pentru despartirea reposatului de catra cesti vii, dar mai usiõra vorbire n'a potatu se compuna de cât acést'a, càci singura biografi'a reposatului a fostu deajunsu se sternesca indemnu spre fapte bune si vietia cuviõsa.

Parintele Michailu Suciú dara a reposatu; foi'a acésta mai de multe ori la infatisiatu de modelu între preotii bețrani si teneri, — într'adeveru că lupta buna a luptatu, credinti'a si-a pazitu; Ddiu se-lu odihnesca in latorea celoru drepti!

Fia-i memori'a neuitata!

Disciplin'a scolara.

Elaboratu cetitu in conferinti'a invetiatoriloru români gr. or. din cerculu inspectorala Oradea-mare, tînutã in Oradea-mare, la 19. Septemvre v. (10, Octomvre n.) 1889 dupa „Scõla si Famili'a," de Gavrilu Palu, invetiatoriu in Tasiadu.

(Continuare si fine.)

Chiar si la pedeps'a cea mai aspra, elevulu trebuie se simtia intentiunea binevoitoare a invetiatorului seu. Medicului nu-i e permis a fi mâniosu pe bolnavulu ce vrea se-lu vindece. Se escitam durere numai cu intentiunea de a vindecã, de a face bine. Trebuie se mai observãm aci, că invetiatorulu cand pedepseste se nu se arate rece si fara compatimire, ci dând espressionu parerei sale de reu, se spuna că fara vointi'a sa e silitu se pedepsesca fapt'a demna de pedepsa. Trebuie grijitu ca depéps'a se nu pórte timbrulu unei resbunãri personale. Unu invetiatoriu mâniosu si resbunatoriu nu e omu cum se cade. Unu medicu care vrea se opereze, trebuie se fie liniscitu.

La pedepsire trebuie se se considere: etatea scolariului, genulu, temperamêntulu, gradulu de cultura si starea senatãtii lui, Precum unu medicu, nu prescrie pentru fie-care bóla tot o medicina, tot asemenea nu-i e permis unu invetiatoriu a pedepsí ori ce vina cu aceeasi pedepsa. Ací trebuie se se considere mai multu cualitatea, si mai putienu cuantitatea. Pe-

déps'a se corespondã cu vin'a, atãt dupa fire cât si dupa marime. Celu lenesiu trebuie tînutu se invetie, celu neatentu se stea in picioare, celu iubitoriu de cërta si necuratu se se separeze etc. Pe lângã acestea trebuie ingrijitu ca pedéps'a se nu aiba nimicu dejositoriu in sine, ingenunchiatulu ca pedépsa nu e permis-a se rugã scolarii unii de altii de ertare asemenea. Acestea ar timpí simtiulu de onóre in elevi, si facu rusine acelu'i ce le dictéza. Inainte de a pedepsí pe unu scolariu in clasa, cërca a-lu pedepsí între patru ochi.

Pedepsele, cari sunt usitate in scõlele nostre poporale ni sunt cunoscute nõua tuturoru; dar afiu de lipsa — dupa cele premerse — a le insira aci cari socotu a fi mai practice, si anume:

1. O fixare seriõsa a scolarlului culpabilu.
2. Admonierea simpla.
3. Amenintiarea.
4. Dojana între patru ochi.
5. Pedepsirea cu pèrderea locului avutu.
6. Statulu in picioare in banca si afara din

banca.

7. Infruntarea între scolari.
8. Detragerea increderei.
9. Pedepsirea prin scrierea de mai multe ori a unoru sentintie ce stau in legatura cu fapt'a comisa.
10. Areștarea in scõla sub priveghere.
11. Oprirea dela petrekerile scolariiloru.
12. Pedepsirea corporala.
13. Eliminarea din scõla.

Afiu de prisosu a petrece acestea cu esplanãtiuni mai detaiate, despre modulu întrebuintiãrei loru fiind-cã acést'a respectivulu invetiatoriu, dupa comiterea pecatului, pe langã observarea celoru premerse pôte a hotari.

Adaugu, inãsa cã urmatõrele feluri de pedepse corporale nu sunt permise in scõla si anume:

1. Pãlmi preste fatia sau capu, trasulu de urechi, etc.
2. Bataia cu bastonulu s'au cu pumnulu.
3. Inghiolditulu, impinsulu, trasulu de peru, darea cu lini'a la palma s'au in unghii si ingenunchiatulu etc. Despre pedéps'a corporala ca despre cea mai aspra fie-mi permis a mai adauge urmatõrele:

Pedepsirea corporala cu nuéua se nu o indeplinésca nici odata invetiatoriu singuru fara consiliulu celorlalti invetiatori, eventualu alu directorului scolariu, si aceea se se intemple fórte raru si cu mare bagare de sama. Unu omu de scõla, care i-si pedepseste des pre scolarii sei cu nuéua sau este unu despotu, sau unu omu debilu care nu e in stare a-si câstiga autoritate la scolarii sei prin puterea spiritului seu. Numai acelu invetiatoriu va folosi in adeveratu modu pedagogicu nuéu'a, care i-si va iubí scolarii din inima. — Si acuma se trecem a enumerã a 4-a si cea din urma virtute cardinala ce trebuie se aiba invetiatoriu si anume:

4. *Consecinti'a invetiatoriului.*

Virtutea nu se p^ote insusi elevului prin instructiune, ci prin deprindere si dedare. T^ota educatiunea este o deprindere. Deprinderea consta in o repetire de^sa, prin care omulu i-si castiga indemanarea de a face binele si dreptatea, asia in cat ac^est'a i se preface in o a dou'a natura, si omulu nici nu mai p^ote face altfelu dec^{at} numai bine. Deci pentru-c^{at} v^ertutea se se prefaca copilului in o a doua natura, e de lipsa se incepem cu cea dint^{ai} porunca a sc^olei, adeca se-lu deprindem la ascultare. Ascultarea trebuie se fie lucrulu celu dint^{ai}, pentru c^{at} daca copilulu nu asculta adeca daca nu invatia a ascult^a de legile morale, atunci sc^ol'a nu p^ote face absolutu nimic. Mai inainte de a incepe cu moralisarea si catechisarea trebuie se incepem cu disciplinarea si dirigeara. De siguru c^{at} nu intielegem aici aceia ascultare neconditionata, o^rba, servila, care dejosesce pe scolaru la unu instrumentu mortu, i-lu face ca pe unu sclavu ce tremura de frica, e^r pe invetatoriu i-lu arata ca pe unu despotu fara mila si pe un tiranu cumplitu, ci aceea ascultare basata pe ratiunea legiloru morale, carora elevulu se supune bucuros. Unde se p^ote castig^a ac^est'a ascultare, acolo si ajungerea scopului educatiunei e asigurata. Ac^est'a ascultare copilar^esca firesce c^{at} nu-si are isvorulu in unu sistemu barbaru de intimidare, nici in o lingusire infrumsetiata nici in o pedanterie sentimental^a, nici apoi in o desfasiurare pre largu a causerulu si necesitatii ascult^arei. — Este fapta constatata prin esperintia c^{at} ascultarea nu se p^ote obtunde nici prin nuea, nici prin batjocuri, nici prin lingusiri, nici prin daruri si nici prin motiv^ari. Motiv^ariile pentru cei crescuti. Ascultarea i-si are isvorulu seu, bas'a sa, in consecinti'a morala a educatoriului. Consecinti'a invetiatoriului se arata in perseveranti'a sa, in neobosinti'a sa si in soliditatea nisuintieloru sale spre binele scolariloru.

Daca invetiatoriului ii lipsesce siguranti'a si consecinti'a, atunci ii lipsesce totulu, nu numai autoritatea si respectulu, ci si iubirea trainica si simpati'a scolariloru sei. Pentru-c^{at} daca elu lasa pe scolari se umble intre vointi'a s'a si intre a loru, daca elu permite ceia ce alta data — fara a se schimb^a imprejur^ariile — opresce, si daca uit^a adi ceia ce a disu eri, atunci nu e mirare daca educatiunea stagn^eza, disciplin'a ilu da pe invetatoriu de rusie si copii nu-lu asculta. Invetiatoriulu consecuentu este totdeun'a liniscitu si precautu. Mai int^{ai} cugeta, apoi lucr^a. Ceia ce inse dupa cugetare serio^sa a aflu odata de bunu si a impartasitu eleviloru ca lege scolastica, aceia apoi este si rem^{ane} odata pentru totdeun'a si sub t^ote imprejur^ariile lege pentru scolari. De acei'a t^ota intentiunea unui invetatoriu consecuentu tintesce la implinirea es^sential^a si stricta a ordineloru si regulamenteloru sale. Atentiunea sa continua este cordonulu, preste care nu p^ote strabate neascultarea. A pretinsu invetiatoriulu d. e. ca copii se vina la sc^ola

punctualu, curatu imbracati, spalati etc. atunci in fiecare di trebue se controleze ca o^re s'a indeplinitu ordinulu seu, a pretinsu invetiatoriulu ca fiecare lucrare scripturistica se fie curata si scrisa frumosu, trebue se controleze cu neobosinti'a daca si cum s'a indeplinitu pretensiunea sa. A disu invetiatoriulu c^{at} fiecare elevu se respunda la intrebarile puse in propositiuni intregi, tare si respicatu, atunci nu va suferi respunsurile pe sub nasu de jumetate. desⁱ elu in t^ota diua, ba in t^ota o^ra, va trebui se lupte contra invehitei gresiei. — Copii se opunu la inceputu consecintiei invetiatoriului si o afla prea aspra, cu c^{at} inse vor sta mai multu timpu sub influenti'a unui invetatoriu consecuentu, cu at^{at} mai multu se voru convinge despre folosulu ei, si cu at^{at} mai multu vor iubi si lauda pre invetiatoriulu loru. Nu p^ote fi sentintia mai condamnat^ore ca ac^est'a: „Eu la invetiatoriulu cutare si cutare, n'am invetiatu nimic, elu e^ra prea bunu, adeca debilu.“

Este unu ce caracteristicu c^{at} invetatorii, cu greu potu aduce in armonie consecinti'a cu iubirea, ei de multe ori sunt condusi de ideia gresita ca spre a-si forma o buna disciplina scolara, e de lipsa o fatia posomorita etc. In contra acestei idei trebuie se observ^{am} c^{at} nu este iubire, atunci c^{and} invetatoriulu nu scie preveni neascultarea; si daca nu desvati^a pe copii de timpuriu de unele scaderi, cari in vietⁱa sociala sapa noroculu omenimei, dar nu este iubire, ci slabiciune. O ordine stricta si o disciplina severa sunt pentru copilu o norocire, molatarea este o nenorocire. In timpurile de fatia mai cu sama e de lipsa o educatiune stricta, fiind c^{at} tinerimea e mai in periculu d^e a cad^e jertⁱa unei libertati false. Invetiatoriulu se nu uite nici odata urmat^orele: „cu c^{at} formele vietii sociale sunt mai liberale, cu at^{at} mai strict^a trebue se fie educatiunea publica.“ Dar pe langa acestea apoi trebue intonatu si aceia c^{at} invetiatoriulu celu mai consecuent p^ote fi totdeodata si omulu celu mai amicabile si mai plinu de iubire din lume.

Stricteti'a nu este asprime, si forti'a brutala este caracteristic^a omeniloru de r^end. Se nu uit^{am} c^{at} consecinti'a invetiatoriului nu-si are temeulu seu in lucruri din afara, ci in caracterulu lui. — Daca invetiatoriulu e omu de caracteru moralu — atunci disciplin'a lui e buna; este elu omu fara caracteru — disciplin'a ie rea. Disciplin'a scolara este caracteristic^a fientiei invetiatoriului.

Acestea aru fi, domniloru si fratiloru, cele mai de capetenie momente pentru insusirea si sustinerea unei bune disciplini in sc^olele n^ostre, pe care le-am insiratu aci — parte culesc din esperintia-mi proprie — si parte prelucrate dupa renumitulu pedagogu C. Kehr. — Pentru ca cele insirate aci, se se p^ota practic^a cu folosu, e neaperatu de lipsa ca aceste intocmiri se se observe intocmai si cu cea mai mare punctualitate chiar si in preparandii.

Fondulu religionariu gr. or. alu Bucovinei,
substratulu, formarea, desvoltarea, administrarea
si starea lui de facia.

(Continuare.)

§. 8.

V. Manastirea Santu-Ilie.

Pentru manastirea Santu-Ilie au fost chemat inaintea comisiei egumenului Macarie. Dupa ce depuse juramentul in 10 Decembrie 1781, intrebata fiind, de cine este fundata manastirea, el raspunse, cumca de Stefanu Voda celu betranu, carele prin 44 de ani au tinut si aperat tiara cu sabia.¹⁾ Uriculu de fundare, care mai tardiu lu produse egumenulu rupt si stricat, fara datu si subscrieri, fiindu-i marginea de josu rupta, dupa traducere se arata a fi numai unu chrisovu de confirmare pentru satulu Draganescii dela unu Stefanu Voevodu. Acestu Stefanu Voevodu samena se fia Stefanu Tomsia (1810—15), caci in chrisovu se vorbesce de Ieremie Voda ca de unu domnu din trecut. Siematismulu diecesanu pentru anulu 1888 la pag. 63 insamna, ca acesta manastire au fost didita de Petru Raresiu la a. 1540. Tot asia si Pumnulu in „Privire rapede“ pag. 108 dice, ca manastirea Santu-Ilie se o fia zidit Petru Raresiu in acela-si anu, in care de a doua ora se suise pe tronulu Moldovei, anume la anulu 1540. Dara Chronica lui Urechia ed. Cogaln. Tom. I, 1872 pag. 202 arata, ca Petru Raresiu au luat de a doua ora domniea Moldovei in 19 Februarie 7049 dela facerea lumii, ceea ce ar fi asiadara abia la anulu 1541. Pe ce se razima siematismulu diecesanu si Pumnulu anume, ca sustin, cumca manastirea Santu-Ilie ar fi zidit-o Petru Raresiu, n'am putut afla. Adeveratu ca Domnulu Petru Raresiu in chrisovulu seu dat in Husi la 21 April 7054/1546, cu care daruesce jumetate din satulu Costin'a, zice despre manastirea St. Ilie, manastirea nostra, dara acesta se pare a o zice ca domnitoriu al terii si prin urmare si alu tuturor manastirilor. O putea zice si mai multu, daca manastirea au fost zidita de tatulu seu, Stefanu Voda, dupa cum dice egumenulu inaintea comisiei; samena deci, cumca Pumnulu, carele pote n'au cetit acest uricu, ci l-au aflat unde-va insemnatu dupa datu ca uricu de donatiune, se-lu fi luat dreptu uricu de fundare. Acesta s'ar pare si din dat'a falsa a uricului, precum o aduce Pumnulu. El adeca dupa cum s'au aretat mai susu, zice, ca Petru Raresiu au intemeiat manastirea Santu-Ilie la anulu 1540. Dupa chronicariulu Urechia inse Petru pe atunci nu era pe tronulu Moldovei, ci fugariu prin Ardealu, in care timpu-lu manca alte griji, nu de a zidi manas-

tiri. Dara la uriculu amintitu de daruirea unei jumetati din Costin'a, anulu dela zidirea lumii fiind 7054, tradncetoriulu nemtiescu au adaus si celu dela Christosu, inse falsu, adeca 1540 in loc de 1546. Pumnulu neobservand smint'a, au adoptat anulu dela Christosu asia cum era pusu de traducetoriu si de acolo anachronismulu precum si prepusulu, ca el intr'adeveru acestu uricu l'au tinut de uricu fundationalu. Este deci probabilu, ca si acesta manastire se fia fundata de Stefanu cel mare, precum o marturisesce acesta si egumenulu Voronetiului (§. 11).

Mosiile manastirii erau :

1. Gropile, adeca nescie fenatie si ogora unde sta si manastirea, asiadara satulu Santu-Ilie de astadi. Unu uricu de daruire despre acesta mosie nu mai esista, dara avea manastirea unu documentu de hotarnicie dela Alexandru Ghic'a Voda, din 22 Octomvre 1766 (Prot. imp. la Nr. 38), prin care se arata si se intaresce indirectu dreptulu de proprietate alu manastirii.

2. Satul mare, daruit de Ianculu (Sasu) Voda, cu uriculu din 24 Februarie 7090/1582. (Prot. imp. Nr. 38. La Pumnulu anulu 1580, falsu dupa traducetoriulu nemtiescu alu uricului).

3. Costin'a jumetate, data de Petru (Raresiu) Voda cu uriculu amintitu mai susu, din 21 Aprilu 7054/1546.

4. Milisiautiulu jumetate (cea de josu), dupa cum se arata dintr'unu chrisovu al lui Ioanu Toaderu Voda (Calmesiu) din 9 Ianuariu 7269/1761, daruita manastirii Sant-Ilie de Irin'a fia lui George Manzulu dimpreuna cu barbatulu seu Grigorasiu (Prot. imp. Nr. 38). Pumnulu zice la pag. 109 falsu, cumca daruitoriulu ar fi Ioanu Toaderu Calimachu Voda, adeca acela, numai intaresce dreptulu de proprietate alu manastirii.

5. Florint'a o campie langa Costin'a. Daruitoriulu nu se scie, dara Mihai Voda Racovitia prin chrisovulu din Iasi dat la 11 Neomvre 7234/1726 (Prot. imp. la Nr. 38), intaresce dreptulu de posesiune al manastirii Santu-Ilie in contra pretensiuniloru manastirii Petreuti.²⁾

Mai observéza egumenulu Macarie, cumca dupa uricele ce le are in mana, ar fi proprietate drepta a manastiri si satulu Draganescii, invecinatu cu Satulmare si Radeutiulu, precumu si o pescuina Copcea (sau Ropcea?) cu 24 de falci de fenatiu. Dara Draganescii sunt stapeniti pe nedreptulu de manastirea Solc'a era pescuin'a n'au cutezat se amble in judecati.

Preste Cordonu stapeniá manastirea doua mosii: Julescii cu Hoder'a si Ezerenii.

²⁾ Fericitulu Pumnulu si aice ^{sta} in retacire, caci tienend chrisovulu de intarire dreptu ^{si} chrisovu de daruire, dice in Priv. raped. la pag. 109. cumca acesta mosie au fost data in daru de Mihaiu Racovitia.

¹⁾ In trad. nemtiesca : Stephamus der alte, welcher das Land 44 Jahre mit dem Sebel erhalten und beschützt habe.

§. 9.

VI. Manastirea Petreutiulu.

Manastirea Petreutiulu au fost manastire de calugerie. Pentru de a raspunde inaintea comisiunii, superióra, monarchia Eupraxia si cu totu conventulu au insarcinat pre preutul Grigore, caruia in scopulu acesta i incredintara si putinele scrisori ce le aveau. La intrebarea, cà cine au zidit manastirea, imputernicitulu manastirii, preutul Grigore, dupa informarile ce le aveá, raspunde, cumcà este zidita de Stefanu celu betranu Domnulu Moldovei inainte de 360 si càti-va ani, dupa cum arata inscrierea de deasupra usiei bisericii.³⁾ De au facut Domnulu acesta si óra-cari daruirii, zice preutul Grigore, cà nu se scie, de óra ce manastirea acésta prin vr'o 160 de ani au statut parasita si pustia, incât pe ziduri au fost crescut copaci. Inainte de vr'o 90 de ani inse Calistru, episcopulu Radautiului, au facut se se acopera manastirea si au introdus intr'insa éra-si calugeriile (cam intre anii 1709—1724).

(Va urmá.)

D i v e r s e.

* *Chirotesia.* Parintele Iulian Bogdan, parochu in Banat-Comlosiu si asesoru in senatulu strensn bisericescu alu consistoriului din Aradu in considerarea servitiului seu indelungatu preotiescu, in considerarea, cà fericitul intru aducere aminte Episcopu Procopiu Ivacovicu inca in cei dantai ani ai preotiei sale pentru zelul si portarea s'a l'a distinsu cu brâu rosu, precum si in considerarea, cà sinodulu eparchialu inca dela inceputulu vietii nóstre constitutionale la distinsu cu demnitatea de asesoru consistorialu. si in considerarea servitiilor prestate cá asesoru, a fostu inaintatu si chirotesu Duminec'a trecuta intru protopresviteru titularu prin Pré Santi'a S'a, parintele Episcopu alu Aradului. — Felicitám pre noulu parinte protopresviteru!

* *Bibliograficu.* A esitu de sub tipariu: Reportulu anualu alu Societáti academie socialu-literare „Romani'a Juna“ in Vien'a. Din acestu raportu se vede, cá averea societáti este de 12.215 fl. 61 cr: bibliotec'a consta din 946 opuri, in 782 volume si 852 brosiure. Foile si revistele cari incurgu la societate sunt in numeru de 42. Numerulu membriloru fundatori este de 22, alu celoru onorari de 73, al celoru emeritati de 44, si al celoru ordinari de 40.

³⁾ Inscrierea de deasupra usiei, facuta in limb'a vechia slavona, precum sunt tóte, càte ni-au remasu din timpurile acele, dupa D. Wichenhauser in Geschichte der Klöster Homor. St. Onufri, Horodnic und Petrauz pag. 74 in traducere romanésca suna: Eu Stefan Voevodu Domnulu tierii Moldovei, fiulu lui Bogdanu Voevodu am inceput a zidi acésta casa a tui Dumnedieu in numele einstitei sfi'ei cruci in anulu 6995/1487 in luna Iuniu in 13. Pe ce temeiu se radima Pumnulu, cà pune anulu 1456, elu nu-lu spune.

† *Necrologu.* Cu inima frânta de durere aducem la cunoscinti'a tuturoru amiciloru si cunoscutiloru, cà astadi la 10 óre a. m., dupa unu morbu indelungatu si durerosu, si-a datu nobilulu seu sufletu in mânile creatoriului pré iubitulu nostru sotiu, tata si frate Victoru Piposiu, consilieru regescu de contabilitate in pensiune dupa unu servitiu activu de aprópe 40 de ani, implinitu cu mare zelu, in anulu alu 65-lea alu vietii si alu 36-lea alu fericitei casatorii. — Remasitiile pamentesci ale acestui barbatu bunu si intieptu se vor asiediá spre eterna odichua in cimiteriulu gr. or. din locu, Marti in 24 Decemvre st. n. a. e. la órele 2 d. a. — Ah, ne-ai parasitu scumpulu nostru Tata, care erai sprijinulu puternicu alu familiei Tale, dar inim'a orfaniloru Tei nu se póte despári de Tine, ci in virtutea iubirii sale nemárginite vrea se strabata prin gliile morméntului si se Te insotiésca pe tainiculu drumu alu veciniciei. Pe cât de laboriósá si plina de suferintie Ti-a fost viéti'a pre atât de linu fie-Ti somnulu; memori'a T'a va fi binecuventata de noi, si ferbinti lacrimi vom versá pe morméntulu Teu pana la revedere. — Alba-Juli'a, in 22. Decemvre st. n. 1889. — Veduva: Zinca Piposiu nasc. Tatárczy, ca sotie, cu fiii: Dr. Petru Piposiu, profesoru la institutulu teologicu-pedagogicu in Aradu; Gavrilu Piposiu, oficiantu de finantie in T.-Kanizsa, si fic'a: Elen'a Piposiu. Fratii si surorile defunctuii: Petru Piposiu, jude la tabl'a reg; Vasile Piposiu, protopresviteru; Ved. Elis'a Nemesiu nasc. Piposiu; Ved. Eufemi'a Manu nasc. Piposiu.

* *Pamentu bisericescu.* Vinu a Ve impartasi o scire imbucuratoare pentru comun'a bisericesca B. Lazuri in tractulu Vasicolui. Si anume: Dupa comunicarea cerculariului Pré Santiei Sale Domnului Episcopu diecesanu din 26. Octomvre a. e. Nr. 1856 referitoriu la acuirea de realitati pe sém'a bisericiloru, fruntasii nostrii din comun'a bisericesca la indemnulu zelosului jude comunalu invetiatoriu in pensiune si membru in comitetulu parochialu Teodoru Filipu s'au decisu se cumpere din banii bisericeii si din alte mijlóce comunale 3¹/₂ jugere catastrale de pamentu clas'a prima in pretiu de 500 fl. pe sém'a bisericeii. Contractulu de cumperare s'a si incheiatu si substernutu la Ven. Consistoriu pentru rectificare. Acésta fapta este cu atât mai de laudatu, cu cât comun'a B. Lazuri nu dispune decât de unu capitalu modestu bisericescu, pre lângá tóte acestea la staruinti'a bravului jude comunalu, s'a efeptuitu cumperarea, promitiendu din partea sa tot sprijinulu posibilu spre a veni in ajutoriu bisericeii din venitele accidentale a le comunei politice, precum din esarendarea pascului, din glóbe etc. Meritulu acestei acuisitiuni este dar in prim'a linie a se atribui domniei sale Teodoru Filipu jude com. si membru in com. par, cu atât mai vertosu, cà densulu singuru a imprumutatu pe numele seu din cass'a de pastrare din Beiusiu o suma óre care, pana cand se vor incasá banii bisericeii; pentru care fapta primésca in numele bisericeii pe calea acést'a multiamita publica. Le fine notific cà pamentulu cumperat aduce venitu anualu siguru 50 fl. arenda.

Correspondentulu.

* *Celu mai acceleratu trenu*, este trenulu fulgeru dela Bordeaux, care percuge pe lini'a dintre Parisu si Orleans 1540 metri pe minutu. Dealtmintrelea mai mare celeritate au astadi trenurile englese. Germani'a ocupa in privinti'a acést'a loculu alu 3-lea si inca numai cu privire la lini'a dintre Berlinu si Hannovera. Urméza apoi Belgi'a, Dani'a etc. In Rusi'a, si mai cu séma in Svedi'a si Spani'a celeritatea trenurilor este mai mica ca ori unde.

* *Vêrst'a unoru animale*. Boulu traesece pana la 30 ani, calulu si magarulu 35 ani, capr'a si ói'a 15 ani, porcun 20 ani, epurele de casa 10 ani, cânele 25 ani, pisic'a 15 ani, gaina si curcanulu 12 ani, gâsc'a 30 ani, vrabi'a 25, ér corbulu mai multu ca tóte paserile.

* *Teatrulu germanu din Budapest'a*. Septamân'a trecuta capitala Ungariei a fost alarmata de unu focu ingrozitoriu, care a prefacutu in cenusia teatrulu germanu din Budapest'a. Foculu s'a escatu la 3 óre dupa amédi intr'o odaie dinlauntru, dar nici acum nu se scie inca cu siguritate, cum s'a escat. Timp de 18 óre au lucrat pompierii, militia si politia si abia s'a pututu localisá foculu. Din intregu edificiu n'a mai ramas decât câteva ruine triste. Germanii sunt tare ingrijati, cà in timpurile actuale nu li se va mai concede a-si ridicá altu teatru. In urm'a acestei catastrofe neasteptate o ancheta a visitatu tóte edificie publiche, ca se se cnvinga, cà nu sunt in pericolu.

* *Premiu*. Reuniunea de agricultura a scrisu premiu de 1000 fl. pentru unu opu despre comptabilitatea economica cu deosebita privire la Ungari'a, apoi unu premiu de 400 fl. pentru unu opu despre apretiare Terminulu e 31 Iuniu 1891. Oपुरile pentru concurentia sunt a se inaintá reuniunei de agricultura.

A V I S !

In sensulu §-lui 124 din Regulameutul pentru procedur'a in cauzele matrimoniale se publica prin acést'a cà Venerabilulu Consistoriu eparchialu aradanu sub dtto 25. Noemvre a. c. Nr. 5010 a binevoitu a aprobá sentinti'a scaunului protopresviteralu alu Lipovei dtto 20 Iuniu a. c. Nr. 478. adusa pre calea procesului edictalu prin care casatori'a incheiata la 11. Aprile 1865 in st'a biserica din Chizdi'a intre Avramu Blagoescu din Sistarovetiu si Fevroni'a nasc. Farcasiu de ubicatiune necunoscuta, se desfiintiéza.

Lipov'a, 30. Noemvrie 1889.

Voicu Hamsea, m. p.
protopresviteru.

Concursu.

Cu privire la întregirea postulu vacant invetiatorescu la scól'a confs. gr. or. rom. din comn'a Ciacov'a, protop. Timisiór'a se escrie concursu cu terminu pâna la 9 Ianuariu a. c. st. v.

Emolomentele apartinetóre acestui postu sunt:

1. Salariu ficsatu 500. fl. v. a. 2. Pentru lemne de unde are si scól'a a se încalzí 50 fl. v. a. 3. Pentru scripturistica anualu. 6 fl. v. a. 4. Pentru purtarea notariatulu la comitetulu scolaru 20 fl. v. a. — la olalta 576

fl. v. a. — 5. La inmormentari unde se invitá invetiatoriulu câte 50 cr. 6. 2³/₄ jugere pamentu aratoriu, cuar-tiru liberu cu gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu bine inziestratu au se fie provezuti cu testimoniu de cualificatiune si din limb'a magiara si cea germana, eventualu si cu alte ates-tate precum despre absolvarea preparandiei, de praxa, etc. si celu putienu a avé cunostintia despre art'a de music'a vocala, aretându-se comitetulu scolaru gr. or. rom. din Ciacov'a comitatulu Timisiu celu putienu cu 3 zile inainte de terminulu susu defiptu, avéndu a se presentá si in persóna in vre-o Dumineca ori serbatóre in sft'a bise-rica a si aretá desteritatea in cantu si tipicu. Iara cu cualificatiune de mijlocu si testimoniu numai pentru satu nu se voru luá in consideratiune.

Din siedinti'a ordinara a comitetulu scol. gr. or. rom. tienuta la 7/19. Decemvre 1889.

Nicolau Uzonu, m. p.
presiedinte.

In contielegere cu ven. consistoriu alu Timisiorii.

Prin alegerea invetiatoriului dela cl. I. la cl. II. devenindu in vacantia postulu invetiatorescu a cl. I. din Valcaniu, inspectoratulu B.-Comlosiului, prin acést'a se escrie concursu cu terminu de alegere pe 31. Decemvre a. c.

Emolumintele : 200 fl. bani gata, 40 chible grau, 10 fl. pentru scripturistica, 12 fl. 50 cr. pentru conferintie déca va participá, 1¹/₂ lanti pamenu aratoriu, paie cât va cere trebuintia apoi cortelu cu 2 chilii si gradina.

Dela reflectanti se pretinde se produca : testimoniu preparandialu, de cualificatiune si din limb'a maghiara, precum a se si presentá in vre-o Dumineca in s. biserica din Valcaniu.

Recursele au a se adresá. — pana in 28 Decemvre a. c. M. On. Domnu protopresviteru si inspectoru scolaru Paulu Miulescu in Nagy-Komlos.

Valcaniu, 12. Noemvre 1889.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : P. MIULESCU, m. p. protop. si inspectoru scolaru.

Prin intrarea in pensiu a profesorulu primariu dela scólele tractuale din Halmagiu Nicolau Joldea, devenindu acestu postu vacantu, Conformu ordinatiunei Venerabilulu Consistoriu de dtto 30. Octomvre a. c. Nro 4738, se escrie concursu pentru indeplinirea acestui postu cu terminulu de alegere 30 de dile dela prim'a publicare a concursului.

Emolumintele anuale sunt a) Salariulu ordinariu 450 fl. v. a. care se solvesce lunariter antecipative din fondulu gimnasiului gr. or. romanu din Bradu. — b) onorariu dela comunele tractuale 50 fl. v. a. — c) 40 fl. v. a. pentru lemne de incalditu.

Doritorii de a ocupá acest postu sunt avisati ca re-cursele provideute cu tóte documintele prescise in sta-tutulu organicu adresate comitetulu protopresviteralu ale trimite oficiulu protopresviteralu in Halmagiu pana la ul-tim'a Decemvre a. c. — Cei cu clase gimnasiale vor fi preferiti.

Din siedinti'a comitetulu protopresviteralu tienuta la 26. Noemvre 1889.

Georgiu Ionescu, m. p.
not. comitetulu.

Petru Groz'a, m. p.
protop. presiedinte.

—□—

131